

توضیحاتی در مورد زکات

تألیف:

محمد محمود اوزی

چاپ اول ۱۳۸۷هـ

این کتاب از سایت کتابخانه عقیده دانلود شده است.

www.aqeedeh.com

book@aqeedeh.com

آدرس ایمیل:

سایت های مفید

www.aqeedeh.com

www.nourtv.net

www.islamtxt.com

www.sadaislam.com

www.ahlesonnat.com

www.islamhouse.com

www.isl.org.uk

www.bidary.net

www.islamtape.com

www.tabesh.net

www.blestfamily.com

www.farsi.sunnionline.us

www.islamworldnews.com

www.sunni-news.net

www.islamage.com

www.mohtadeen.com

www.islamwebpedia.com

www.ijtehadat.com

www.islampp.com

www.islam411.com

www.videofarda.com

بسم الله الرحمن الرحيم

فهرست مطالب

زکات و فوائد آن	۲
زکات دارای فوائد دینی، تربیتی، و اجتماعیست که بشرح زیر است:	۴
أ- فوائد دینی که از آن جمله است:	۴
ب- فوائد تربیتی زکات:	۵
ج- فوائد اجتماعی زکات:	۵
پرسش و پاسخ مسائل زکات	۷

بسم الله الرحمن الرحيم

زکات و فوائد آن

إن الحمد لله نحمده، ونستعينه، ونستغفره، ونعوذ بالله من شرور أنفسنا، ومن سيئات أعمالنا، من يهده الله فلا مضل له، ومن يضلل فلا هادي له، وأشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له، وأشهد أن محمداً عبده ورسوله.

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تَقَاتِهِ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ﴾ [آل عمران: ١٠٢].
﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي سَاءَ لَوْ نَبَهُ وَالْأَرْحَامَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا﴾ [النساء: ١].
﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا﴾ [٧٠] يُصْلِحْ لَكُمْ أَعْمَالَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا﴾ [الأحزاب: ٧٠ - ٧١].

زکات یکی از ارکان اسلام است، که شخص توانگر بدون پرداخت زکات اسلامش کامل نمی شود، رسول الله ﷺ می فرماید: «بُنِيَ الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسٍ: شَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، وَإِقَامُ الصَّلَاةِ، وَإِيتَاءُ الزَّكَاةِ، وَحَجُّ الْبَيْتِ، وَصَوْمُ رَمَضَانَ»^(١). «اسلام بر پنج اصل بنا نهاده شده است: شهادت دادن به اینکه نیست معبودی که شایسته پرستش باشد بحق مگر الله، و اینکه محمد ﷺ فرستاده خداست، و نماز گزاردن، و دادن زکات، و رفتن بسوی خانه خدا برای ادای حج و عمره، و روزه رمضان گرفتن». و چنانچه کسی وجوب زکات را انکار نماید کافر و مرتد شناخته می شود.

و همچنین اگر فردی در پرداخت آن بخل ورزد و یا کامل پرداخت ننماید مستحق عذاب خداوند خواهد شد، خداوند می فرماید: ﴿وَلَا يَحْسَبَنَّ الَّذِينَ يَبْخُلُونَ بِمَا ءَاتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ هُوَ خَيْرًا لَّهُمْ بَلْ هُوَ شَرٌّ لَهُمْ سَيُطَوَّقُونَ مَا بَخِلُوا بِهِ يَوْمَ الْقِيَمَةِ وَلِلَّهِ مِيرَاثُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاللَّهُ بِمَا

١- روایت بخاری و مسلم.

تَعْمَلُونَ خَيْرٌ ﴿١٨٠﴾ [آل عمران: ۱۸۰]. «آنان که نسبت به آنچه خدا از فضل خویش به آنان عطا فرموده بخل می‌ورزند، گمان نکنند که این کار به سود آنها است، بلکه برای آنها شر است؛ بزودی در روز قیامت آنچه را در باره آن بخل ورزیده‌اند طوق گردنشان می‌شود و میراث آسمانها و زمین از آن خداست، و خداوند، از آنچه انجام می‌دهید، آگاه است». و می‌فرماید: ﴿وَالَّذِينَ يَكْنِزُونَ الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ وَلَا ينفِقُونَهَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَبِئْسَ لَهُم مَّوَدِعُهَا ﴿٣٤﴾ يَوْمَ يُخْمَلُ عَلَيْهَا فِي نَارِ جَهَنَّمَ فَيُكْوَىٰ بِهَا جِبَاهُهُمْ وَجُنُوبُهُمْ وظُهُورُهُمْ هَذَا مَا كَنَزْتُمْ لِأَنفُسِكُمْ فَذُوقُوا مَا كُنْتُمْ تَكْنِزُونَ ﴿٣٥﴾﴾ [التوبة: ۳۴ - ۳۵]. «و مردمی که زر و سیم را می‌اندوزند، و آن را در راه خدا انفاق نمی‌کنند، به عذابی دردناک بشارتشان ده، روزی که آن زر و سیم در آتش جهنم گداخته شود، و پیشانی و پهلوی و پشت آنها با آن داغ کرده شود، و گفته شود: اینست آنچه اندوخته کردید برای خویش، پس بچشید سزای آنچه اندوختید». در صحیح بخاری آمده است که پیامبر ﷺ فرمودند: «مَنْ آتَاهُ اللَّهُ مَالًا فَلَمْ يُؤَدِّ زَكَاتَهُ، مَثَلُ لَهُ مَالُهُ شُجَاعًا أَفْرَعٌ، لَهُ زَبَيَّتَانِ يَطْوِفُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، يَأْخُذُ بِلَهْزِمَتَيْهِ - يَعْنِي بِشِدْقَيْهِ - يَقُولُ: أَنَا مَالِكٌ أَنَا كَنْزُكَ^(۱)». «کسیکه خداوند به او مالی عطا فرماید و زکاتش را ندهد، روز قیامت آن مال بصورت مار کچلی که دو نقطه سیاه بر روی چشم دارد ظاهر می‌شود، و دور گردنش می‌پیچد سپس استخوان بیخ دو گوشش را می‌گیرد و می‌گوید: من مال تو ام من گنج تو ام». همچنین امام مسلم روایت می‌کند که پیامبر ﷺ فرمودند: «مَا مِنْ صَاحِبِ ذَهَبٍ وَلَا فِضَّةٍ لَا يُؤَدِّي مِنْهَا حَقَّهَا إِلَّا إِذَا كَانَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ صُفِّحَتْ لَهُ صَفَائِحُ مِنْ نَارٍ فَأُخِمْ عَلَيْهَا فِي نَارِ جَهَنَّمَ فَيُكْوَىٰ بِهَا جَنْبُهُ وَجَبِينُهُ وَظَهْرُهُ، كُلَّمَا بَرَدَتْ أُعِيدَتْ لَهُ فِي يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُ خَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ حَتَّى يُقْضَىٰ بَيْنَ الْعِبَادِ». «هر دارنده طلا و نقره‌ای که حق آن (زکاتش) را پرداخت نکند، روز قیامت برایش قطعه‌هایی از آتش ساخته می‌شود که در آتش جهنم داغ می‌گردد، و پهلوی و پیشانی و پشتش با آن داغ کرده شود، و چون سرد شود دوباره داغ کرده شود، در آن روزی که به اندازه پنجاه هزار سال است، تا در میان بندگان حکم

۱- روایت بخاری و مسلم.

صورت گیرد».

زکات دارای فوائد دینی، تربیتی، و اجتماعیست که بشرح زیر است:

أ- فوائد دینی که از آن جمله است:

(۱) به انجام رسیدن یکی از ارکان اسلام که سعادت دنیا و آخرت انسان در گرو آن است.

(۲) تقرب جستن به خداوند و افزوده شدن ایمان، که انجام هر عبادتی این نتیجه را به همراه خواهد داشت.

بدست آوردن ثوابی بزرگ، خداوند می‌فرماید: ﴿يَمْحُ اللَّهُ الْرِّبَا وَيُزِي الصَّدَقَاتِ﴾ [البقرة: ۲۷۶]. «خداوند ربا را نابود می‌کند، و صدقات را افزونی می‌بخشد». و می‌فرماید: ﴿وَمَا آتَيْتُمْ مِنْ رَبًّا لِيَرْبُوًا فِي أَمْوَالِ النَّاسِ فَلَا يَرْبُوًا عِنْدَ اللَّهِ وَمَا آتَيْتُمْ مِنْ زَكَاةٍ تُرِيدُونَ وَجْهَ اللَّهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الْمُضْعِفُونَ﴾ [الروم: ۳۹] «و آنچه داده باشید از راه ربا برای اینکه با مال مردم به مال خود بیفزائید نزد خدا زیاد نخواهد شد و آنچه را که از زکات لوجه الله بدهید، پس اینگونه کسانی دارای پاداش مضاعفند».

و رسول الله ﷺ می‌فرماید: «مَنْ تَصَدَّقَ بِعَدْلٍ تَمَرَّةٍ مِنْ كَسْبٍ طَيِّبٍ - وَلَا يَقْبَلُ اللَّهُ إِلَّا الطَّيِّبَ - وَإِنَّ اللَّهَ يَقْبَلُهَا بِيَمِينِهِ، ثُمَّ يُرِيهَا لِصَاحِبِهِ كَمَا يُرِي أَحَدُكُمْ فَلُوَّهُ حَتَّى تَكُونَ مِثْلَ الْجُبَلِ»^(۱). «کسیکه به اندازه خرمائی از کسب حلال صدقه دهد، و خداوند جز پاک (حلال) را نمی‌پذیرد، همانا خداوند آن را با دست راستش پذیرفته و آنرا برای صاحبش پرورش می‌دهد، همچنانکه یکی از شما کره اسب خود را پرورش می‌دهد، تا اینکه مثل کوه بزرگ شود».

۴- پرداخت زکات گناهان را پاک می‌کند. رسول الله ﷺ می‌فرماید: «وَالصَّدَقَةُ تُطْفِئُ

۱- روایت بخاری و مسلم.

الْحُطِیَّةَ کَمَا یُطْفِئُ الْمَاءُ النَّارَ^(۱)». «و صدقه گناه را خاموش می‌سازد همچنانکه آب آتش را خاموش می‌کند». کلمه صدقه در اینجا به زکات نیز تعبیر می‌شود.

ب- فوائد تربیتی زکات

- ۱- با پرداخت زکات انسان خود را در صف سخاوتمندان قرار می‌دهد.
- ۲- ایجاد مهر و محبت نسبت به محتاجین، زیرا که انسان قبل از پرداخت زکات دلش بحال فقیر می‌سوزد، سپس در حال رحم و مهر و محبت زکات را تقدیم مستمند می‌کند.
- ۳- کسب محبوبیت نزد دیگران، و طبیعی است که انسان هرچه بیشتر به دیگران خدمت نماید نزد آنان محبوبتر می‌گردد، و پرداخت زکات خود نوعی خدمت به مردم است.
- ۴- با ادای فریضه زکات خصلت بخل از انسان زدوده می‌شود، خداوند می‌فرماید: ﴿خُذْ مِنْ أَمْوَالِهِمْ صَدَقَةً تُطَهِّرُهُمْ وَتُزَكِّيهِمْ بِهَا﴾ [التوبة: ۱۰۳]. «از مالهایشان صدقه‌ای بگیر تا ایشان را با آن پاک گردانی و پرورش دهی».

ج- فوائد اجتماعی زکات

- ۱- نیاز فقرا که در بیشتر کشورها، طبقه اکثریت جامعه را تشکیل می‌دهند بر طرف می‌سازد.
- ۲- جامعه اسلامی را قدرتمند و سرافراز می‌نماید، لذا صرف زکات برای جهاد در راه خدا یکی از مصارف هشتگانه زکات است.
- ۳- حقد و حسد را از دل‌های فقرا نسبت به توانگران از بین می‌برد، زیرا که مشاهده فقیر به منحصر بودن استفاده ثروت توسط توانگر و محرومیت وی از آن حقد و حسد را در دل او (فقیر) می‌کارد و منجر به ایجاد دشمنی بین فقرا و ثروتمندان می‌شود، اما اگر فقیر خود را هر ساله شریک جزئی از اموال توانگر بداند نه تنها نسبت به ثروتمند حسد

۱- روایت ترمذی.

و دشمنی نمی‌ورزد، بلکه خود را موظف به حفظ و دفاع از اموال آنها می‌داند زیرا که انتظار دارد در آخر نفعی از آن به وی برسد.

۴- با پرداخت زکات، اموال رشد کرده و در آن برکت داده می‌شود، امام مسلم روایت می‌کند که پیامبر ﷺ فرمودند: «مَا نَقَصْتُ صَدَقَةً مِنْ مَالٍ». «هیچ صدقه‌ای مال را کم نمی‌کند».

۵- یکی دیگر از فوائد اجتماعی زکات این است که از رکود ثروت جلوگیری کرده و آن را به گردش در می‌آورد، و دایره استفاده از آن را وسعت می‌بخشد، و اینچنین همه اقشار مردم از ثروت استفاده می‌کنند. فوائد دینی، تربیتی، و اجتماعی زکات دلالت بر عظمت این رکن اسلامی می‌دهد که ادای آن برای اصلاح افراد و جامعه امری ضروریست.

پرسش و پاسخ مسائل زکات

س ۱- در چه چیزهایی زکات تعلق می گیرد؟

ج- اموالی که زکات در آن تعلق می گیرد به چهار بخش تقسیم می شود:

۱- نقدینه ها (طلا، نقره و پول).

۲- زکات حیوانات (شتر، گاو، گوسفند).

۳- محصولات کشاورزی (غلات) از نوعی که انسان آن را تولید می کند، خشک و غله می شود و مدت زمان زیادی بدون استفاده از وسایل خنک کننده و مواد نگهدارنده فاسد نمی شود مانند: خرما، کشمش، گندم، جو، برنج، و....

۴- اموال التجاره (کالاهای تجارته): منظور هر چیزیست که به هدف فروش و تجارت خرید، و به همان هدف نگهداری شود.

س ۲- آیا در اموال یتیمان و کسانی که به سن بلوغ نرسیده اند زکات واجب است؟

ج- شرایط وجوب زکات عبارتند از:

۱- مسلمان بودن ۲- به حد معین رسیدن مال ۳- گذشتن یک سال از ملکیت مال، که در این صورت بالغ بودن از شروط وجوب زکات نیست، پس زکات در اموال یتیمان و کسانی که به سن بلوغ نرسیده اند در صورت واجد شرایط بودن واجب بوده، و باید کسانی که سرپرستی آنان را برعهده دارند به نیابت از آنها زکات مالشان را پرداخت نمایند.

س ۳- شروع تعلق زکات در طلا، نقره و پول چقدر است؟ و در آن مقدار چقدر

واجب می گردد؟

ج- شروع وجوب زکات در طلا = ۲۰ مثقال و یا ۸۰ گرم، در نقره = ۵۶۰ گرم، و در پول به مقدار قیمت ۸۰ گرم طلا، یا ۵۶۰ گرم نقره می باشد، و هرگاه طلا، نقره و پول به آن مقدار و ما فوق رسد: ۲/۵٪ واجب می گردد.

س ۴- آیا در زیورآلات طلا و نقره که خانمها آن را جهت زینت و زیور خود

استفاده می کنند زکات واجب است؟

ج- در چنین طلا و نقره‌ای در صورتیکه به مقدار عرف خانمهای مشابه باشد زکات واجب نیست.

س ۵- مقدار زکاتی که در طلا و نقره واجب می‌شود آیا باید از جنس طلا و نقره به مستحق داده شود یا اینکه قیمت پولی آن نیز کفایت می‌کند؟
ج- قیمت پولی آن نیز کفایت می‌کند.

س ۶- شخصی مدت چند سال است پولی را که به حد نصاب زکات رسیده است پس انداز نموده تا بدان وسیله پسرش را داماد کند آیا در این پول زکات واجب است؟

ج- آری، در پول مذکور زکات واجب است گرچه هدف از جمع آن داماد نمودن پسرش و یا خرج آن در جهت دیگر باشد زیرا تا زمانیکه آن پول نزد وی باقیست ملک او بحساب می‌آید و باید زکات آن را بپردازد.

س ۷- آیا در فلزات گرانبها غیر از طلا و نقره مانند الماس زکات واجب است؟
ج- در چنین فلزاتی زکات تعلق نمی‌گیرد مگر اینکه کسی آن را بعنوان کالای تجارتي در اختیار داشته باشد.

س ۸- شرایط وجوب زکات در حیوانات (شتر، گاو، وگوسفند) چیست؟
ج- شرایط وجوب زکات در حیوانات همان شرایطی است که در جواب سؤال شماره (۲) ذکر شد باضافه دو شرط دیگر که مخصوص زکات حیوانات (شتر، گاو، وگوسفند) می‌باشد که عبارتند از:

۱- اینکه اکثر مدت سال در گیاه زار (علف) صحرا و بیابان چرانیده شود. ۲- اینکه نگهداری آن حیوانات جهت شیردادن، زاد و ولد و یا فربه نمودن باشد و نه بارکشی، شخم زدن، سواری و یا هر نوع استفاده کاری، که در این صورت زکات در آن حیوانات تعلق نمی‌گیرد.

س ۹- آیا می‌توان حیوانی که جهت زکات به مستحقین جدا می‌شود ذبح کرد و گوشت آن را بین آنها توزیع نمود؟

ج- چنین کاری جائز نیست، بلکه باید حیوان مخصوص زکات، زنده تقدیم مستحق شود، و می‌توان یک حیوان را به چند مستحق داد، سپس آنها می‌توانند به گونه‌ای که صلاح می‌دانند در مورد آن تصمیم بگیرند.

س ۱۰- شروع تعلق زکات در حیوانات (شتر، گاو، و گوسفند) چقدر است؟ و در آن مقدار چقدر واجب می‌گردد؟

ج- سه جدول آتی جواب سؤال را بیان می‌کند:

جدول شماره (۱) بیان کننده زکات شتر:

مقدار واجب	عدد		مقدار واجب	نفر	
	تا	از		تا	از
(۱) ماده شتر دو ساله	۴۵	۳۶	(۱) گوسفند	۹	۵
(۱) ماده شتر سه ساله	۶۰	۴۶	(۲) گوسفند	۱۴	۱۰
(۱) ماده شتر چهار ساله	۷۵	۶۱	(۳) گوسفند	۱۹	۱۵
(۲) ماده شتر دو ساله	۹۰	۷۶	(۴) گوسفند	۲۴	۲۰
(۲) ماده شتر سه ساله	۱۲۰	۹۱	(۱) ماده شتر یکساله	۳۵	۲۵

بعد از ۱۲۰ در هر (۴۰) شتر یک ماده شتر دو ساله و در هر (۵۰) شتر یک ماده شتر سه ساله واجب می‌شود، بعنوان مثال: در (۱۷۰) شتر (۳) ماده شتر دو ساله و (۱) ماده شتر سه ساله تعلق می‌گیرد، زیرا که در (۱۷۰) سه چهل و یک پنجاه وجود دارد. ضمناً گوسفندی که در ازای شتر داده می‌شود در صورتیکه بز باشد لازم است که دو ساله باشد و اگر میش باشد یک ساله.

جدول شماره (۲) بیان کننده زکات گاو:

مقدار واجب	رأس	
	تا	از
یک گاو یک ساله نر یا ماده	۳۹	۳۰

یک گاو ماده دو ساله	۵۹	۴۰
دو گاو یک ساله نر یا ماده	۶۹	۶۰

بعد از آن، در هر سی گاو یک گاو یک ساله نر یا ماده، و در هر چهل گاو یک گاو ماده دوساله تعلق می‌گیرد؛ مثلاً در هفتاد گاو یک گاو یک ساله نر یا ماده و یک گاو ماده دو ساله واجب است زیرا که در هفتاد، یک (۳۰) و یک (۴۰) وجود دارد.

جدول شماره (۳) بیان کننده زکات گوسفند:

مقدار واجب	رأس	
	تا	از
یک گوسفند	۱۲۰	۴۰
دو گوسفند	۲۰۰	۱۲۱
سه گوسفند	۳۹۹	۲۰۱
چهار گوسفند	۴۹۹	۴۰۰

بعد از آن در هر صد گوسفند یک گوسفند زکات واجب می‌شود، مثلاً در (۵۰۰) گوسفند (۵) گوسفند و در (۶۰۰) گوسفند (۶) گوسفند و همچنین...
گوسفند، بز و میش را شامل می‌شود و گوسفندی که جهت زکات داده می‌شود چنانچه بز باشد لازم است دو ساله باشد و اگر میش باشد یک ساله، و همچنین باید ماده باشد مگر اینکه گوسفندانش همه نر باشند.

س ۱۱- در صورتیکه فردی بهیمة الانعام (شتر، گاو، و گوسفند) را بعنوان کالای تجارتي در اختیار داشته باشد چه نوع زکاتی در آن تعلق می‌گیرد؟

ج- در اینگونه حیوانات (شتر، گاو، و گوسفند) زکات کالاهای تجارتي تعلق می‌گیرد و نه زکات بهیمة الانعام (شتر، گاو، و گوسفند).

س ۱۲- شرایط زکات در محصولات کشاورزی چیست؟.

ج ۱- اینکه از نوعی باشد که انسان آن را می‌کارد، خشک و غله می‌شود و مدت زمان زیادی بدون استفاده از وسایل خنک‌کننده و مواد نگهدارنده فاسد نمی‌شود مانند: خرما، کشمش، گندم، جو، برنج، و.....

۲- به حد نصاب (معین) رسد. وحد نصاب محصولات کشاورزی پنج وسق برابر با ۱۶۰۰ ارطل و یا تقریباً ۸۰۰ کیلو و یا دویست مَن می‌باشد.

۳- آثار قابل استفاده بودن در آن ظاهر شده باشد.

س ۱۳- آیا حول (گذشت سال) از شرایط وجوب زکات در محصولات کشاورزی می‌باشد؟

ج- حول (گذشت سال) در زکات محصولات کشاورزی شرط نیست بلکه باید هنگام برداشت محصول زکاتش پرداخت شود.

س ۱۴- چنانچه بعد از پرداخت زکات محصولات کشاورزی (غلات) هنگام برداشت محصول، آن محصول چند سال در حال نصاب نزد صاحب محصول باقی بماند آیا باید هر سال زکات آن پرداخت گردد؟

ج- واجب نیست که هر سال زکات آن پرداخت گردد، و این از خصوصیات زکات محصولات است که فقط یکبار و آن نیز هنگام برداشت، پرداخت می‌شود.

س ۱۵- بعد از به حد نصاب رسیدن محصول چه مقدار زکات در آن تعلق می‌گیرد؟

ج- اگر آبرسی محصول بدون دخالت و تلاش انسان (با آب باران، چشمه، و...) صورت گرفته باشد زکات آن ده یک است، یعنی در هر ۱۰ کیلو ۱ کیلو، اما اگر با تلاش و دخالت انسان (بوسیله تلمبه و...) آبیاری شده باشد بیست یک است، (هر ۲۰ کیلو ۱ کیلو) و اگر به هر دو صورت آبرسی شده باشد پانزده یک (هر ۱۵ کیلو ۱ کیلو) می‌باشد.

س ۱۶- شرایط تعلق زکات در کالاهای تجاری (مال التجاره) چیست؟

۱- اینکه مدت یک سال از ملکیت مال التجاره که به هدف تجارت در اختیار مالک قرار گرفته بگذرد.

۲- اینکه آخر سال به حد نصاب رسیده باشد گرچه در میان سال به علت نوسان گاهی مال التجاره به کمتر از حد نصاب رسد.

س ۱۷- حد نصاب (مقدار معین) تعلق زکات در مال التجاره (کالای تجارتي) چقدر است؟ و در آن مقدار به بعد چقدر واجب می شود؟.

ج- حد نصاب (مقدار معین) تعلق زکات در مال التجاره همان حد نصاب طلا و نقره است، یعنی اگر تاجری به قیمت ۸۰ گرم طلا و یا ۵۶۰ گرم نقره، مال التجاره در اختیار داشته باشد از آن مقدار به بعد ۲/۵٪ واجب می شود.

س ۱۸- آیا تاجر زکات را باید از کارکرد پرداخت نماید یا از سرمایه؟.

ج- هم از کارکرد و هم از سرمایه، یعنی تاجر آخر سال سرمایه و کارکرد را حسابرسی کرده و با هم جمع می کند و اگر در حد نصاب باشد ۲/۵٪ را بعنوان زکات به مستحقین پرداخت می کند.

س ۱۹- منظور از سرمایه و کارکردی که زکات در آن واجب است چیست؟.

ج- منظور از سرمایه و کارکردی که در آن زکات واجب است موجودی نقدی و کالاهائی است که مورد خرید و فروش قرار می گیرد، اما آن کالاهائی که بعنوان وسائل کار از آن استفاده می شود و مورد خرید و فروش قرار نمی گیرد مانند ماشین، رایانه، تلفن و... که مورد استفاده مغازه و شرکت قرار دارد، و همچنین آنچه از شرکت و یا مغازه برداشت و خرج شده است زکات تعلق نمی گیرد.

س ۲۰- آیا زکات مال التجاره از کالا و جنس پرداخت می شود یا از قیمت آن؟.

ج- از قیمت آن، زیرا همانگونه که تعیین نصاب مال التجاره بر اساس قیمت آن است زکات آن نیز باید از قیمت آن پرداخت شود، همچنین پرداخت قیمت بنفع فقراست زیرا که فقیر می تواند با قیمت (پول) مایحتاج خود را فراهم کند اما ممکن است نیازی به جنس نداشته باشد و مجبور شود جهت برآورده کردن نیاز خود جنس را زیر قیمت بفروش برساند.

س ۲۱- شخصی اول محرم مبلغی که به حد نصاب رسیده بدست آورده است، و

بعد از چند ماه با همان مبلغ مغازه‌ای را تاسیس و شروع به تجارت می‌کند، آیا مبدأ حول (گذشت سال) جهت حسابرسی زکات مغازه از تاریخ بدست آمدن مبلغ شروع می‌شود یا از تاریخ تاسیس مغازه و شروع تجارت؟.

ج- از تاریخ بدست آوردن مبلغ، زیرا که مبدأ حول (گذشت سال) در مال التجاره از تاریخ بدست آمدن مبلغ نقدی آن است، این در صورتیست که آن مبلغ قبل از شروع تجارت به حد نصاب (معین) رسیده باشد، در غیر اینصورت یعنی اگر شروع تجارت با مبلغی باشد که به حد نصاب نرسیده باشد مبدأ حول (گذشت سال) در مال التجاره از تاریخ شروع تجارت می‌باشد.

س ۲۲- اگر کسی قطعه زمینی را جهت ساخت خانه مسکونی مورد استفاده خود خریداری نماید، اما بعد از مدتی تغییر نظر دهد و آن را به معرض فروش گذارد آیا بعد از تصمیم فروش، آن زمین در صنف مال التجاره قرار گرفته و زکات در آن واجب می‌شود؟.

ج- خیر، آن زمین در صنف مال التجاره (کالای تجارتي) قرار نمی‌گیرد و زکات در آن واجب نیست، زیرا که شرط مال التجاره بودن در هر مالی این است که آن را به هدف فروش (تجارت) خرید، و به همان هدف نگهداری نماید، یعنی اگر در ابتدا به هدف فروش (تجارت) خریداری نماید سپس تغییر نظر دهد و آن را جهت ساخت خانه مسکونی مورد استفاده خود قرار دهد نیز زکات تعلق نمی‌گیرد.

س ۲۳- شخصی مالک ساختمانها و ماشینهای زیادی است، که آن ساختمانها را اجاره داده، و ماشینها را بکار انداخته و از آن درآمد کسب می‌کند، آیا در قیمت ساختمانها و زمینها زکات واجب است؟.

ج- در صورتیکه ساختمانها جهت اجاره دادن و ماشین ابزار کار باشد در قیمت آنها زکات تعلق نمی‌گیرد، بلکه در درآمد آنها هنگامی که به حد معین رسد و یک سال از ملکیت آن بگذرد زکات تعلق می‌گیرد.

س ۲۴- شخصی مبلغی را از دیگری طلبکار است، آیا لازم است که زکات طلب

خود را پردازد؟.

ج - چنانچه بدهکار توانگر باشد بگونه‌ای که طلبکار بتواند در هر حال که بخواهد طلب خود را از بدهکار بستاند لازم است که طلبکار زکات طلب خود را پردازد زیرا آن مبلغ همانند مالیت که نزد کسی بامانت گذاشته باشد، اما اگر بدهکار تنگدست، و از کسانی باشد که در پرداخت بدهی خود امروز و فردا می‌کند، در این هنگام تا زمانی که طلب خود را دریافت نکرده است لازم نیست زکات خود را پردازد. همچنین است زکات مهریه عندالمطالبه‌ای که به حد نصاب بوده و سال نیز بر آن گذشته باشد در صورتیکه شوهر توانگر، و حاضر به پرداخت مهریه در هر حال که زن مطالبه کند باشد بر زن واجب است که زکات مهریه خود را پرداخت نماید.

س ۲۵- شخصی مبلغی را که به حد نصاب رسیده و حول (سال) نیز بر آن گذشته است در اختیار دارد اما از طرفی مبلغی نیز بدهکار است آیا باید زکات هر آنچه را در اختیار دارد پردازد یا می‌تواند بدهکاری را از کل آنچه در اختیار دارد کم کند و زکات باقیمانده را پردازد یعنی زکات کل آنچه در اختیار دارد منهای بدهکاری؟.

ج - می‌تواند بدهکاری را از کل آنچه در اختیار دارد کم کند و زکات باقیمانده را پردازد همچنین اگر تاجری بعنوان مثال سرمایه‌اش (۵۰۰.۰۰۰) باشد اما از طرفی مبلغ (۵۰.۰۰۰) طلبکار و (۱۵۰.۰۰۰) به این و آن بدهکار است در این صورت بعد از اضافه کردن طلب، می‌تواند مبلغ (۱۵۰.۰۰۰) بدهکاری را از (۵۵۰.۰۰۰) کم کند و زکات (۴۰۰.۰۰۰) را پردازد.

س ۲۶- توانگری طلبکار فرد تنگدستی است که چند سال است در پرداخت بدهی خود امروز و فردا می‌کند، آیا طلبکار می‌تواند بحساب زکات از طلب خود چشم پوشی نماید؟.

ج - چشم پوشی از طلب به حساب زکات جائز نیست، زیرا که در این صورت زکات دهنده، زکات را وسیله‌ای جهت حفظ مال خود قرار داده، و مالی را که باید به

مستحقین پرداخت نماید نزد خود نگاهداشته است، که زکات باید به محتاجین و مستحقین پرداخت شود.

س ۲۷- حقوق بگیران (مستمری بگیری) که ماهیانه مقداری از حقوق خود را پس انداز می کنند از آنجائیکه مبدأ حول (گذشت سال) پس انداز هر ماه متفاوت است چگونه زکات خود را پرداخت می کنند؟

ج- پس از به حد نصاب رسیدن پس اندازها آنها می توانند به دو روش زکات خود را پرداخت کنند: اول اینکه برای پس انداز هر ماه مبدأ حول جداگانه ای قرار دهند و ماهیانه زکات پس انداز هر ماه را به مستحقین دهند و چنانچه در میان سال، پس اندازها از حد نصاب کمتر شود مبدأ حول لغو می گردد و بعد از حد نصاب جدید مبدأ حول جدید شروع می شود. روش دوم اینکه یک ماه از سال مثلاً رمضان را انتخاب کنند و زکات پس انداز همه ماهها را در آن ماه پرداخت نمایند که این روش آسانتر و ان شاء الله اجر آن نیز بیشتر خواهد بود چون که سریعتر و قبل از موعد به توزیع زکات مبادرت شده است، اما روش اول مشقت و سختی را به همراه دارد.

س ۲۸- مستحقین زکات چه کسانی هستند؟

ج- مستحقین زکات هشت گروهند:

۱- فقرا، آنها کسانی هستند که هیچ ندارند.

۲- مساکین، کسانی که دخلشان به خرجشان نمی رسد مثل کسی که درآمدش در روز (۹۰) است و خرجش (۱۰۰).

۳- عاملین علیها (کسانی که از طرف حاکم مأمور جمع آوری زکاتند).

۴- مؤلفه قلوبهم (تازه مسلمانانی که برای جلب محبت و تقویت ایمانشان به آنها زکات داده می شود).

۵- بردگانی که خود را از صاحبانشان می خرند، که با دادن زکات برای آزاد کردن آنها مبادرت می شود.

۶- بدهکاران، بشرط اینکه بدهکاری، در جهت معصیت (گناه) ایجاد نشده باشد،

مگر اینکه بدهکار توبه کرده، و راستی توبه وی ثابت شده باشد.

۷- مجاهدان، کسانی که در راه خدا جهاد می‌کنند.

۸- واماندگان در راه، یعنی مسافرانی که در اثر علتی (سرقت، گم شدن اموال و...) در راه مانده‌اند و توشه کافی برای رسیدن به مقصد یا برگشت به وطن را ندارند هر چند افرادی فقیر و بی‌بضاعتی نیستند.

س ۲۹- آیا صرف زکات جهت ایجاد عمران و آبادی و انجام امور خیریه عام المنفعه جائز است؟.

ج- صرف زکات در جهات مذکور جائز نیست، بجز ایجاد مدارس شرعی و تأمین مخارج طلاب و حقوق مدرسین و آنچه در راه نشر علم شرعی باشد، زیرا که آموزش و آموختن علوم شرعی از جمله جهاد فی سبیل الله بشمار می‌رود و خداوند در سوره توبه آیه ۱۲۲ آن را با جهاد یکسان دانسته و می‌فرماید: ﴿وَمَا كَانُ الْمُؤْمِنُونَ لِيَنْفِرُوا كَافَّةً فَلَوْلَا نَفَرَ مِنْ كُلِّ فِرْقَةٍ مِنْهُمْ طَائِفَةٌ لِيَتَفَقَّهُوا فِي الدِّينِ وَلِيُنذِرُوا قَوْمَهُمْ إِذَا رَجَعُوا إِلَيْهِمْ لَعَلَّهُمْ يَحْذَرُونَ﴾ [التوبة: ۱۲۲]. «شایسته نیست، مؤمنان همگی (به سوی میدان جهاد) بیرون بروند، چرا از هر گروهی، طایفه‌ای از آنان (به کارزار) نمی‌روند (و طایفه‌ای بمانند) تا در دین (و معارف و احکام اسلام) آگاهی پیدا کنند و قوم خود را وقتی به سوی آنان بازگشتند بیم دهند، باشد که آنان [از کیفر الهی] بترسند». بعد از تأکید در امر شرکت در میدان جهاد و عدم تخلف از آن، مؤمنان بیش از پیش مصمم به شرکت میدانهای جهاد شدند، حتی در جنگها (سریه‌هایی) که پیغمبر ﷺ شخصا شرکت نمی‌کردند همگی به سوی میدان می‌رفتند و پیامبر ﷺ را تنها می‌گذاشتند، آیه فوق نازل شد و اعلام کرد که شایسته نیست همه مسلمانان بسوی میدان جنگ بروند بلکه گروهی در مدینه بمانند، و معارف و احکام اسلام را از پیامبر ﷺ بیاموزند، و به دوستان مجاهدشان پس از بازگشت تعلیم دهند. در این آیه، خداوند آنهایی را که بخاطر تفقه و دانش آموختن برای جهاد در میدان خارج نمی‌شوند، با کسانی که در میدان جهاد شرکت می‌کنند یکسان قرار داده است زیرا همانگونه که جهت گسترش و حفظ دین، جهاد در

میدان لازم است، علم نیز از لوازم گسترش دین و دفاع از آن است، و دشمن از هر دو وسیله نظامی و فرهنگی علیه اسلام و مسلمین استفاده می‌کند و مجاهدان نیز باید در هر دو عرصه نظامی و فرهنگی آمادگی دفاع از اسلام و مسلمین را داشته باشند، لذا صرف زکات جهت جهاد در هر دو عرصه نظامی و علمی از مصارف هشتگانه زکات است.

س ۳۰- فردی در خارج از وطن خود مقیم و مشغول به کار است، آیا زکات مالش را به وطنش ارسال کند، و یا اینکه لازم است آن را در محل اقامت خود پرداخت نماید؟.

ج- هر جا که مصلحت اقتضا کند زکات را همانجا توزیع نماید، بعنوان مثال، اگر اهل وطن پرداخت کننده زکات، مستحقتر و یا از خویشاوندان وی باشند بهتر است که زکات را در وطنش توزیع کند.

س ۳۱- آیا زکات دهنده‌ای می‌تواند کلیه زکات خود را به بدهکاری پردازد که تمامی بدهکاریهای خود را ادا نماید؟.

ج- بدهکاری که نتواند بدهی خود را ادا نماید، در صورتی که مسلمان باشد از مستحقین زکات است و جائز است که زکات دهنده‌ای همه زکات خود را یکجا به آن بدهکار پرداخت کند تا بتواند بدهی خود را ادا نماید.

س ۳۲- آیا پرداخت زکات به برادر، عمو، و دیگر خویشاوندان جائز است؟.

ج- آری، پرداخت زکات به برادر، خواهر، عمو، عمه و سایر خویشاوندان در صورتیکه مستحق باشند جائز است، بجز پدر و مادر و فرزندان که در حالت فقر آنان بر شخص توانگر واجب است که از مال خاص خود آنان را تأمین نماید.

س ۳۳- مرد توانگری در دادن مخارج زن و فرزند خود کوتاهی می‌کند و یا اصلاً خرجی آنها را نمی‌دهد آیا جائز است که از مال زکات به آن زن داد تا خرج خود و فرزندانش نماید؟.

ج- در صورتیکه مردی در خرجی زن و فرزند خود کوتاهی کند و یا اصلاً مخارج آنها را ندهد، آن زن و فرزند از جمله فقرا به حساب می‌آیند و جائز است برای رفع

حاجت آنان، از مال زکات به آنها پرداخت شود.

س ۳۴- جوانی قصد ازدواج دارد آیا می‌توان با اموال زکات در امر ازدواج او را یاری نمود؟.

ج- چنانچه آن جوان استطاعت مالی جهت ازدواج خود را نداشته باشد جائز است با اموال زکات در این امر او را یاری کرد.

س ۳۵- زن توانگری همسر مردیست فقیر، آیا آن زن می‌تواند زکات مال خود را به شوهرش دهد؟.

ج- زن می‌تواند زکات مال خود را به همسر فقیرش پرداخت نماید بدلیل اینکه خداوند می‌فرماید: ﴿إِنَّمَا الصَّدَقَتُ لِلْفُقَرَاءِ وَالْمَسْكِينِ﴾ [التوبة: ۶۰]. «جز این نیست که صدقات برای فقرا و مساکین است». و شوهر فقیر نیز از جمله فقرا است.

س ۳۶- مستحق، نیاز خود را نزد کسی مطرح نمی‌کند و حاجتش را به رو نمی‌آورد و بعلت عدم آگاهی از نیاز وی، کسی زکات مالش را به او نمی‌دهد، چنانچه کسی از نیازش آگاه شود آیا جائز است کلیه زکاتش را به او دهد تا نیازش بر طرف شود؟.

ج- در صورتیکه مصلحت اقتضا کند جائز است که تمامی زکات مال را به یک نیازمند تقدیم کرد همانند مثال سؤال فوق.

س ۳۷- آیا در پرداخت زکات نیت شرط است؟.

ج- آری، لازم است که هنگام پرداخت زکات و یا جدا نمودن جزئی از مال بعنوان زکات، در دل نیت کند که این مالی را که جدا می‌نماید و یا پرداخت می‌کند از جمله اموال زکات است.

وصلی الله وسلم علی نبینا محمد وعلی آله وصحبه أجمعین

۱۴۲۹/۷/۲۶ هـ. ق = ۱۳۸۷/۵/۸ هـ. ش